

Demokratijos grimasos

Algimantas Zolubas

Demokratija vertina žmonių daugumos valią. Ta valia, tariant, kad žmonių valia yra Dievo valia, sudievinama, kas prilygsta jei ne šventvagystei, tai klaidatikystei. Jaunos ir trapios demokratijos šalyse valdžios išrenkamos, deja, dažnai veikiant ne Dievo, bet ir ne žmonių valiai. Pasirodo, kad daugelis išrinktaisiais tampa ne per rinkėjų valią, o per jos stoką. Tik, atėję į valdžias daugelis veikėjų piktnaudžiauja neva žmonių jiems suteikta teise vykdyti savo, bet ne Dievo ir net ne žmonių valią. Taigi demokratinio valdymo mechanizmas nėra apsaugotas nuo ydų, grimasų.

Ne valia, o jos stoka

Prezidentinės sumaišties metu Prezidentas Rolandas Paksas tiek savo kaltintojams, tiek savo gynėjams prezidentui nederančius veiksmus teisingo tautos valios vykdymu. Jis net Konstitucinio teismo bei Seimo sprendimams, prilygindamas juos sąmokslui, priešpastatė tautos valią. Tiek piliečiui R. Paksui, tiek suklaidintiems žmonėms dera susivokti, kokia ir kieno valia jis buvo išrinktas, kokia ir kieno valia jis tebeginamas po apkaltos.

Valia yra psichinė galia, pasireiškianti sąmoningu nusistatymu, siekimu ir veikimu. Valia gali būti gera ir bloga, taigi ne visuomet dieviška, tačiau valios gali ir nebūti. Renkant valdžias, gera valia grindžiama dorove, pilietinėmis, tautinėmis bei patriotinėmis nuostatomis, kas visiems suprantama. Tačiau visuomenėje, kurioje tebėra žmonių tvirtinančių, kad "prie rusų buvo geriau", kurioje nemaža dalis rinkėjų yra imigrantai-okupantai ("nuskriaustieji", nes neteko "vyresniojo brolio" vardo), kurioje dar daug Lietuvos nepriklausomybės priešininkų, geros valios ir negalima tikėtis. Ta piliečių dalis balsavo ir tebebalsuoja už Rytams palankius kandidatus arba kandidatus, siekiančius kad Lietuvai būtų blogiau. Jei rinkimuose dalyvautų tik geros ir blogos valios piliečiai, žinant, kad blogos valios žmonių nėra taip daug, netenka abejoti, kad būtų išrenkamos jei ne geros, tai bent neblogos valdžios.

Įvairių rinkimų Lietuvoje patirtis liudija, kaip ne keistai atrodytų, lemiamą vaidmenį vaidina jokios valios neturintys rinkėjai. Jei rinkėjas valios neturi, o galimybė veikti (balsuoti) palikta, jo veikimu labai nesunkiai galima žaisti, veikimo kryptį keisti, o jo veikimas vis vien bus laikomas valios išraiška. Bevaliai piliečiai - geriausia terpė veikti valdžios siekiantiems populistams. Gražūs šūkiai, jausmingos kalbos, užuojautos bedaliams, triukšmingi renginiai, spalvingi pažadai, vaisės, menkutės ir didesnės dovanėlės paskatina bedalius veikti - "reikšti valią" populisto naudai. Jei valia yra psichinė galia, pasireiškianti sąmoningu veikimu, duotu atveju veikimas tampa nesąmoningu, todėl jo valios išraiška negalima laikyti. Deja, demokratija nepaiso valios kokybės, nepaiso, kad jokios valios nėra, kad išreiškiama ne valia, o jausmai, sukelti pažadais ar pamaloninimais, demokratijai svarbus daugumos veikimas (balsų dauguma). Atsisąmonėję į R. Pakso rinkimus, matysime aiškų populistinį poveikį, todėl jo tvirtinimas apie išreikštą tautos valią, juolab apie suteiktus jam neribotus įgaliojimus, neatitinka tikrovės. Iki ašarų jausmingos užuojautos, viltingi pažadai, žavintys renginiai, spalvotos dūmų valktys paskui lėktuvus, oro balionai, milijoninės išlaidos pamaloninimams - kuomet paralyžiuojantys masinės hipnozės seansai? Pasibalnojęs rusišką malūnsparnį su vokišku fašistiniu ženklu - tikras bėdžių gelbėtojas, patepta-

sis pranašas! Šito užteko bevalius ar abejinguosius žmones paversti savo šalininkais, paskatino nesąmoningai veikti - balsuoti už jį. Kai prie bevalių prisidėjo blogos valios rinkėjų balsai, R. Pakso rinkimus laimėjo.

R. Pakso siekis "pratesti" prezidentinę kadenciją yra absurdiškas, tačiau, žlugus paskutinei Maskvos vilčiai sutrukdyti Lietuvai įstoti į NATO ir Europos sąjungą, įstojimo priešininkai jį tebekursto, skatina kelti sumaištį tautoje, kad tautai ir jos valstybei būtų blogiau. Apmatau, kad blogos valios ir bevaliai arba abejingieji žmonės randa bendrą kalbą, veikia išvien.

Taisyti arba pakeisti surambėjusią blogą valią į gerą - ilgai trunkantis, kartais beviltiškas ugdantis užsiėmimas. Tačiau bevaliai, abejingieji, apžavėtieji gali keistis, gerą valią gali įgyti. Tam reikalinga lietuviška (čia ir iševijoję) talka, bendruomeninė dorovė, pilietiškumą, tautiškumą bei patriotizmą ugdanti veikla, reikia pasišventimo ir, dainos žodžiais tariant, trupučio saulės, taikos trupučio, trupučio meilės, kančios trupučio. Visų išrinktųjų bei paskirtųjų priedermė - jungtis į tokią talką ir nepamiršti, kas juos samdo, kas dideles algas moka, kas juos išlaiko, nepamiršti tų, kurie sudaro tautą ir jos valstybę.

Trūksta dantų ir raumenų

Neabejotina, kad dauguma Lietuvos gyventojų, išgirdusi apie nušalinto Prezidento Rolando Pakso siekį "pratesti" prezidento kadenciją, yra priblokšta ir, deja, yra požymių, kad pradeda nusivilti mūsų demokratija. Iš tikrųjų, jei Prezidentas R. Pakso buvo nušalintas apkaltos būdu, jei per apkaltą buvo nustatytas šiuurkštus Konstitucijos pažeidimas, priesaikos sulaužymas, viešų ir privačių interesų painiojimas, ar mūsų demokratijos mechanizmas nėra tiek išgverytes, kad pats pasiduoda pajuokai ir patyčioms?

Vyriausioji rinkimų komisija svarstė galimybę R. Pakso registruoti kandidatą į prezidentus ir tokią galimybę rado (!). Kad jį Seimas nušalino apkaltos būdu, kad jam prokuratūra kelia kaltinimus, neva demokratijos mechanizmas šito nepaiso. Ar taip yra iš tikrųjų?

Demokratija tarsi leidžia viską, ko nedraudžia įstatymas. Taip tikrovėje nėra, nes visiems gyvenimo atvejams įstatymų nėra ir tikrai nebus. Tokiais atvejais vadovaujamasi dorovės bei moralės principais, tradicija, kitų demokratinių valstybių patirtimi. Vyriausioji rinkimų komisija todėl neturėjo į pasirodžiusią demokratijos grimasą žiūrėti formaliai, o elgtis pagal minimus principus. Komisija galėjo elgtis ir formaliai: demokratinis principas nedraudžia neregistruoti prezidento poste susikompromitavusio kandidato, o ko nedraudžia įstatymas - leistina.

Demokratijos mechanizmas savaime nėra tobulas, turi ydų, trūkumų, tačiau saugoti jį nuo absurdiškų grimasų priivalome. Pusę metų visos valdžios drebinio ne tik žemė, bet ir orą, svaidė žaibus, griaudėjo perkūnais, nustatė, kad R. Pakso šiuurkščiai pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką - užsimojo kuoka, tačiau sveikatos ir sprigtui pritrūko. Demokratija Lietuvoje jauna, dantys pieniniai, raumenų trūksta, todėl ir atsispirti bolševikams nepajėgia; įteisinti neteislingumą sugeba (sau pasitvirtinti neproporcingai dideles algas, priedus prie jų bei premijas, iš naujo nacionalizuoti nekilmojamą turtą, laisvės kovotojus prilyginti laisvės žlugdytojams), o neteislingumą pašalinti valios ir galios pritrūksta. Lieka tikėtis, kad dabar, tapus senesnių demokratijų šalių šeimos nare, Lietuva pilietinės sveikatos, geros valios ir išminties įgis.